

ideológiák után indulnak, ezek azonban előbb-utóbb vagy az egyik vagy a másik alapmozgalomba olvadnak.

Az összes elégedetlenségen alapuló mozgalmak a társadalom haladásában látják eszméik diadalának lehetőségeit és ezért ezeket egy gyűjtő néven progresszív mozgalmaknak nevezzük. Feladatuk az elégedetlenséget szítani, a helyzetük igazságtalanságára még rá nem eszmélteket felvilágosítani s az elégedetlenséget a javítás irányában tettekre váltani.

II. A nőmozgalmat az a körülmény szülte, hogy a nők egy tekintélyes része ma már házon kívül kénytelen kenyerét megkeresni. Ezekre a nőkre a mai államban ugyanazokat a jogszabályokat alkalmazzák, mint azokra, kik századokon keresztül a házban (majdnem háremben) éltek le életüket. Nem kell indokolni azt, hogy miért helytelen az ilyen jog. Ha ehhez most még azt is hozzá vesszük, hogy az állam alapja a család, akkor világosabban látjuk azt, hogy a nő helyzete a mai államban olyan, mint amilyen a századokkal ezelőtt kialakult családban volt. A nő századokkal ezelőtt anya, szerető és házvezető volt. Egyik minőségében sem volt többre joga, mint a megélhetésre.

Nagyon természetes, hogy a mai társadalom fentartói elkeseredetten küzdenek minden olyan törekvés ellen, melynek az a célja, hogy a nő a családban és a társadalomban egyaránt kikerüljön a férfi uralma alól. A nő minden családban többé-kevésbé ingyen bérmunkás. A munka szempontjából munkás, a bér szempontjából családtag. Ha sikerül a nőnek akár a családban, akár a társadalomban jogokhoz jutni, akkor ez át fogja alakítani a másik téren való helyzetét is. Ennek a törekvésnek azonban nemcsak a férfiak közt vannak nagy ellenségei, hanem a nők közt is. Minden nő például, aki elfogadja azt a férfiak által a nőkre erőszakolt erkölcsi felfogást, mely szerint a nőnek házasság nélkül nincs joga nemi élethez, a férfiak igája alá hajtja a nőket.

Sem ezt a kérdést, sem a társadalom többi kérdéseit nem akarom evvel kikapcsolni a gazdasági tényezők hatása alól, mert bizonyos az, hogy az emberek erkölcsi felfogása is a mindenkorai gazdasági viszonyoktól függ. Már ma is azoknak a nőknek többet enged meg a kényesebb erkölcsi felfogás, kik maguk keresik meg a kenyerüket, mint azoknak, kik a családból élnek. A kereső nő még családjával szemben is tud magának függetlenséget biztosítani. Ez a függetlenség nagy mértékben függ a család és a függetlenségre törekvő nő keresetének arányától. Az ilyen nő már most is, a jognak erre irányuló parancsai nélkül rendesen kialakítja magának azt a pozíciót, melyet a jogrend biztosítana számára akkor, ha ilyen jog már volna.

A dolgozó nő azonban csak a családban tudhat most valamely hatalmat magának kiküzdeni, de nem képes erre az államban, ahol az együttélés nem olyan szoros s ezért a jog szabályainak itt nagyobb szerepe van. Miután a házon kívül dolgozó nő a családban kevésbé érzi alárendelt helyzetét, ezért a nőmozgalom törekvései természetesen arra irányulnak, hogy a nő részére az államban szerezzenek jogot, így aztán a családjogi kérdések háttérbe szorulásával a nők mozgalmak nagyon természetesen és helyesen a társadalmi elhelyezkedés irányában halad. A jog ugyanis csak a tényleges hatalmi viszonyok formába öntése. Erre a formára viszont csak ott van szükség, ahol azokat valaki kérdésessé teszi. A kereső nővel szemben a családban

Progresszió és feminizmus.

Írta: AGOSTON PÉTER

I. A társadalom megváltoztatására irányuló mozgalmak mind az elégedetlenségből származnak. Az emberek egy része azért elégedetlen, mert nincs biztos megélhetése; a másik azért, mert nincsenek joga a harmadik, mert nincs se megélhetése, se joga. A társadalomnak ezt a szervezetét, melyben az elégedetlenségre ennyi ok van, az állam tartja fenn. Ez pedig mindig egy, a társadalom gazdasági és művelődési viszonyait megelőző korban nyeri meglévő szervezetét és így egy-két fokkal mindig elmarad amögött a kor mögött, melyre szabályai vonatkoznak. Az emberek tehát mindig utódaik számára küzdenek ki újabb állami szervezetet és törvényeket.

Az állam mai szervezetével első sorban a munkások és a nők elégedetlenek. Mindkettőre súlyosan nehezedik az a körülmény, hogy bár a munka korát éljük, mégis törvényeink alapelve az ököljog korából való. Az erősnek van csak joga, úgy mint ahogyan akkor volt, mikor az erő volt a jognak látható forrása is. Sem a munkásoknak, sem a nőknek nincsen ereje, tehát nincs ma joga sem. Ebből a körülményből táplálkozik a munkás- és nőmozgalom. E két mozgalom körül csoportosulnak azok a különböző törekvések, melyek eszmei okokból táplálkoznak,

ez ritkábban történik, semhogy ezért szükségét érezték volna annak, hogy legelső sorban ezen a téren lépjenek fel követelésekkel.

Ezt a megállapításumat arra a megfigyelésre alapítom, hogy a nő családjogi helyzete eddig legfőképpen az ő gazdasági gyengébb voltától függött. Ezért nem mehetett el a leány szüleitől, a nő a férjétől, ha szeretett volna is elmenni. Miután azonban a család minden tagjának viszonyait lényegesen befolyásolja az a körülmény, hogy a kereső nő velük marad-e vagy nem, tehát ebben a tudatban, vagy talán még helyesebb, ha azt mondom, hogy evvel az érzéssel bánnak ma a családokban a kereső nőkkel. Ezért nincs a nőnek annyi alkalmja a jog hátrányos szabályozását a családban érezni.

III. A társadalom szervezetével elégedetlenkedők és avval megelégedettek egymástól olyan távol állanak, mint a múlt és a jövő. Aki ugyanis megfelelőnek tartja a mai társadalmi berendezést, az a múltban él, az pedig, aki helyteleníti s jobbat akar, a jövőben. Minden társadalmi kérdés megegyezik abban, hogy nem lehet a társadalom berendezésének nagy komplexumából kiragadni, mert ebben az esetben megoldhatatlanná válik.

A feminista törekvések közül a nők egyenjogúsításának kérdését ragadva ki, pl. azt kell látnunk, hogy ez a társadalom mai berendezésének szükségszerű megváltozására fog vezetni. Ha a nőket ugyanis nemcsak a tényleges körülmények, hanem a jog is kényszeríteni fogja arra, hogy házon kívül is dolgozzanak, akkor a házban eddig teljesített feladatokat másnak kell teljesíteni. Ez a körülmény pedig kizárja a család szervezetének mai fentartását. Ha a nő előtt megnyitják az összes pályákat, akkor a nő a férfivel szemben felemelkedik. Ennek hatása nem maradhat el semmilyen téren.

Aki a nőnek jogot akar adni, az a nőt a társadalomban másképpen akarja elhelyezni, az más társadalmi berendezést akar. De aki a nők helyzetének figyelmen kívül hagyásával is más társadalmi berendezést akar, az lehetővé teszi még saját akarata és hozzájárulása nélkül is, hogy e változások folyamán a nők helyzetében is változás álljon elő. Miután azonban az ez idő szerint a társadalom más berendezéséért küzdök az egyenlő jogokat írták zászlajukra, tehát a közvetlen ok is meg van arra, hogy a nők csakis ezekkel fogózzanak.

A társadalom berendezését helyeslők és az ezt helytelenítők egy-egy külön, egymástól elszigetelt világot alkotnak. Az egész világon csak két tábor van: az előre menők és a megállók tábora. Azok a nők, kik mai helyzetük megváltoztatásáért semmit sem tesznek, a konzervatív törekvést erősítik, azok azonban, akik elégedetlenségüket kifejezik, akaratlanul is a progresszív tábort erősítik. Ennek a gondolatnak helyességét már belátták a vallásos és reakciós körök, és ők is szerveznek feminista egyleteket. Ezek célja azonban nem az, hogy a nők helyzetén változtassanak, hanem az, hogy a nők helyzetét a nők félrevezetésével fentartsák. A társadalmi kérdéseket s így a nőkérdést a vallással összekötni lehetetlen. Ha a vallás alkalmas volna ezeknek a kérdéseknek megoldására, akkor megoldhatta volna, mert jó néhány ezer esztendővel idősebb, mint a szociális mozgalmak, különösen, mint a feminizmus.

IV. Feltéve, hogy fenti megállapításaim helyesek, akkor ezekből azt a következtetést kell levonni, hogy a feminizmus egyetlen fegyvertársa csak a progresszió mellé csoportosulok tábora lehet. Evvel szemben a feminizmus hívei azt fogják most ellenem vetni, hogy annak, miszerint ez a szövetség formailag is fenn nem áll, nem ők, hanem a progresszívek az okai. Nem kutatom, hogy miért van minden így a hogyan van. Azt hiszem, ezt a kérdést az igazságnak megfelelően intézhetjük el avval a latin mondással: peccatur intra et extra, hibáztak mind a két oldalon.

A nők a múltban, az ő külön céljait nem egyszer egy-egy látszólagos vívmánnyal, elvben elérték tekintették. Ebben a feltevésükben azonban nagyon gyakran tévedtek. Így pl. a feministák azt hitték, hogy egy pár ezer nőnek választójoggal való felruházása a feminizmus diadala volna. Nem gondolták meg, hogy ezek a választó nők éppen azok a nők volnának, akik a férfiak felsőbbiségét támogatnák.

A társadalmi mozgalmak ma még nem differenciálódtak annyira, hogy már ma lehetne és szabadna a külön célok megvalósításának közeli reményében egymással is harcba szállani. Ma nem vagyunk még előbbre, minthogy azt látjuk, hogy az uralkodók fenn akarnak mindent tartani, ami van, az uraltak pedig mindent meg akarnak változtatni.

Bárhol támadja valaki a társadalom nagy épületét, bárhol akar egyetlen egy téglát egy másikkal pótolni, szemben találja magát az elégedettek egész táborával, akik attól félnek, hogy az egyik téglá után jó a második és századik is és akkor vége az ő imádott egész világuknak. De a progresszívek is így gondolkoznak: csak belevághassuk egyszer csákányunkat ebbe a roskatag épületbe, bizony nem elégszünk meg egyetlen szétmállott téglának a kiemelésével!

Miután sokkal többen vannak az elégedettek, tehát minden progresszív mozgalomnak saját érdekében akkor is segítségére kell lennie a másikkak, ha ez helytelen taktikai okból vagy helytelenül magyarázott elvi alapon ezt viszoít nem teszi. Mert ha egyszer valamelyik progresszív csoportnak sikerülni fog csákányát a rozant épületbe belevágni, ez minden csoportnak előnyére lesz. S addig is, minden progresszív gondolatnak terjedése hasznára van a többi progresszív eszmének is.*

* Visszatérünk még e cikk tartalmára, amely nem mindenben egyezik felfogásunkkal. Szerk.